

Dijital Çağda Üniversite Öğrencilerinin Okuma Tercihlerinin Belirlenmesi

Hasan Sevmez *

Derya Yıldız **

Öz

Amaç: Dijitalleşme, hayatın her alanında her geçen gün etkisini daha fazla göstermektedir. Bu etki farklı alanlardaki tercihleri de etkilemektedir. Dijitalleşmenin etki alanlarına odaklanılan bu çalışmada üniversite öğrencilerinin okuma tercihleri ve davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Betimsel tarama modeliyle desenlenen araştırmanın evrenini, Selçuk Üniversitesinde 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Veriler, Sosyal ve Beşerî Bilimler, Tıp ve Sağlık Bilimleri, Spor Bilimleri, Eğitim Bilimleri, Fen ve Mühendislik Bilimleri, Güzel Sanatlar ve diğer alanlardan toplam 726 kişilik örneklem grubundan elde edilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan anket soru formu kullanılmıştır. Yüz yüze anket tekniği kullanılarak toplanan verilerin analizinde betimsel istatistikler kullanılmıştır.

Bulgular: Elde edilen verilerin analiziyle “Okuma Tercihi: Basılı Kitap”, “Sosyal Medya” ve “Araştırma Yapma: Dijital Ortamlar” ve “Okuma Davranışları” temalarına ulaşılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun basılı kitapları tercih ettiği; basılı ortamda okuma süreleri ağırlıklı olarak 1-2 saatken dijital ortamda okuma sürelerinin ağırlıklı olarak 1 saatten az olduğu, sahip oldukları dijital araçlar arasında ilk sırada mobil/akıllı telefonun, ikinci sırada dizüstü bilgisayarın, üçüncü sırada ise masaüstü bilgisayarın yer aldığını ifade etmektedirler. Aynı zamanda dijital araçlar ile en çok sosyal medya üzerinden okuma gerçekleştirildiği, öğrencilerin çoğunluğunun son bir yılda hiç dijital kitap okumadığı, dijital ortamda okumama nedenleri olarak ilk sırada dijital araçlardan okumanın zor olması, basılı kitaptan okumayı sevmeye, derslerin yoğunluğu ve zaman bulamama gibi etkenlerin yattığını belirtmektedirler.

Sonuç: Çalışmada, üniversite öğrencilerinin dijital araçları kullanım süreleri artmasına rağmen hala basılı kitapları tercih ettikleri; dijital ortamda kısa süreli kısa metinleri okuma eğiliminde oldukları; dijital ortam olarak her an ulaşabildikleri mobil telefonların kullanımının giderek arttığı; mobil telefonlarından en çok sosyal medya mesajlarını okudukları; uzun süren okumalarda dijital ortamların tercih edilmediği; çoğunluğunun ders materyallerini basılı ortamda okumayı tercih ettikleri; elektronik bilgi kaynaklarının avantajları konusundaki becerileri ve farkındalıkları ne kadar yüksek olursa, basılı kaynakları tercihleri de o kadar düşük olduğu; metnin uzunluğunun format tercihi konusunda belirleyici unsur olduğu;

* Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, hasansevmez@karatekin.edu.tr

** Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, dcyildiz@erbakan.edu.tr

internetin çeşitli çevrim içi okuma materyalleri ve kaynakları sağlamanın öğrencilerin okuma tercihlerini değiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özgünlük: *Çalışmada geliştirilen önerilerin akademisyenlerin eğitim materyalleri ile ilgili olarak öğrencileri yönlendirme noktasında akademisyenlere önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın derme geliştirme noktasında yöneticilere, kütüphanecilere ve kullanıcılara yararlı olacağı belirtilebilir.*

Anahtar Sözcükler: *Üniversite öğrencileri, okuma tercihleri, dijital okuma, e-okuma, ekran okuma.*

Determining the Reading Preferences of University Students in the Digital Age

Hasan Sevmez *

Derya Yıldız **

Abstract

Objective: Digitalization is becoming more and more influential in every aspect of life. This effect also affects preferences in different fields. This study, which focuses on the impact areas of digitalization, aims to determine the reading preferences and behaviors of university students.

Method: The population of the study, which was designed with the descriptive survey model, consists of students studying at Selçuk University in the spring semester of the 2021-2022 academic year. The data were obtained from a sample group of 726 students from Social Sciences and Humanities, Medicine and Health Sciences, Sports Sciences, Educational Sciences, Science and Engineering Sciences, Fine Arts and other fields. A questionnaire form created by the researchers was used as a data collection tool in the study. Descriptive statistics were used to analyze the data collected using face-to-face survey technique.

Findings: Through the analysis of the data obtained, the themes of "Reading Preference: Printed Book", "Social Media" and "Doing Research: Digital Media" and "Reading Behaviors" themes were reached. The findings obtained from the study indicate that the majority of university students prefer printed books; while their reading time in printed media is mainly 1-2 hours, their reading time in digital media is mainly less than 1 hour, and among the digital tools they own, mobile/smartphone ranks first, laptop computer ranks second, and desktop computer ranks third. At the same time, they also stated that most of the reading is done via social media with digital tools, that the majority of students have not read any digital books in the last year, and that the reasons for not reading in digital media are factors such as the difficulty of reading from digital tools, liking to read from printed books, intensity of the lessons and lack of time.

Conclusion: In the study, it was found that university students still prefer printed books despite the increase in the duration of their use of digital tools; they tend to read short texts of short duration in digital media; the use of mobile phones, which they can access at any time, is increasing; they mostly read social media messages on their mobile phones; digital media are not preferred for long reading; the majority of them prefer to read course materials in printed media; the higher their skills and awareness of the advantages of electronic information resources, the lower their preference for printed resources; the length of the text is the

* Assist. Prof, Çankırı Karatekin University, Department of Information Management, hasansevmez@karatekin.edu.tr

** Prof., Necmettin Erbakan University, Department of Turkish Education, dcyildiz@erbakan.edu.tr

determining factor in format preference; the internet's provision of various online reading materials and resources has changed students' reading preferences.

Originality: *It is thought that the suggestions developed in the study will make important contributions to academicians at the point of directing students regarding educational materials. In addition, it can be stated that the study will be useful for managers, librarians and users at the point of collection development.*

Keywords: *University students, reading preferences, digital reading, e-reading, screen reading.*

Giriş

İçinde bulunduğumuz dijital çağda teknolojinin sürekli gelişmesi, değişmesi, yenilenmesi, çeşitlenmesi ve hayatın her noktasına dokunması yaşamımızın pek çok alanını etkilemektedir. Değişen ve dönüşen teknoloji ilgilerimizi, beğenilerimizi ve alışkanlıklarımızı değiştirmekte (Elkatmış, 2015, s. 1); insan hayatında daha çok yer almakta ve yaşamı kolaylaştırmakta (Keskin, Baştuğ ve Atmaca, 2016, s. 118); günlük yaşamdaki ürün ve hizmetler yerini dijitalleşmiş ürün ve hizmetlere bırakmakta; bilginin üretimi, dağıtımı ve paylaşılmasında köklü değişimlere sebep olmaktadır (Tveit ve Mangen, 2014, s. 179). Dijital ortamda üretilen bilginin aynı ortamda depolanması ve kullanıcıların hizmetine sunulması dijital/ekran okumayı bireyler için bir zorunluluk haline getirmektedir. Bu değişimin uzantısı olarak dijital ortamın kullanılmasının rolü, yeni neslin okuma alışkanlığının dokusunu ve okuma verimliliğini çarpıcı biçimde değiştirmektedir. Bu değişim, okuma gereksinimleri, okuma eyleminin niteliği, okuma miktarı ve tercihleri üzerinde önemli rol oynamakta; insanların okuma davranışını ve tercihlerini geliştirmekte, dolayısıyla da değişmesine neden olmaktadır (Odabaş, Odabaş ve Binici, 2020, s. 91; Shimray, Keerti ve Ramaiah, 2015, s. 345). Dijital bilgi miktarının ve dijital ortamda okumaya ayrılan zamanın artmasıyla birlikte insanların okuma davranışları da değişmektedir (Liu, 2005, s. 701). Bu değişim çoğu kişiyi basılı kaynaklar yerine dijital araçlara yöneltmekte, yeni bilgilerin dijital ortamda okunarak alınmasını getirmektedir (Tveit ve Mangen, 2014, s. 179). Başka bir ifadeyle, teknolojik araçların yoğun olarak kullanılmasının bir sonucu olarak basılı ortamdan dijital ortamda okumaya doğru artan ve yoğunlaşan bir geçiş yaşanmaktadır. Bu değişime en kısa ve etkili biçimde uyum sağlayabilmenin koşulu dijital okuma becerilerine sahip olmaktan geçmektedir (Elkatmış, 2015, s. 1).

Zamanla türleşen, evrilen ve önemini hiçbir zaman kaybetmeyen ve kaybetmeyecek olan okumada (Odabaş, 2017, s. 291) amaç okunanı anlamaktır. Anlama/anlamlandırma ile sonuçlanmayan okuma eylemi amacına ulaşmamış olur (Sevim ve Söylemez, 2018, s. 22). Nitelikli bir eylem olan okuma, kişinin okuduğu iletilere zihinsel olarak hazır durumda olmasını gerektirir. Okumanın anlamlı bir eyleme dönüşebilmesi için okunanı düşünme ve muhakeme etme eylemleriyle birlikte eleştirel olarak yapılması gerekir (Odabaş, 2017, s. 286). Okuma, fiziksel ve zihinsel aşamaları olan bir eylemdir. Okuma sadece görme değil, aynı zamanda anlama ve kavramadır (Sevim ve Söylemez, 2018, s. 22). Bununla birlikte okuma, bir bireyin ve/veya toplumun entelektüel birikimini tasvir etmede yararlanılan bir endekstir (Odabaş, 2017, s. 291). Okuma, bireysel bir faaliyet şeklinde görülmesine karşın kültürel değerler, ekonomik durum, eğitim sistemi, aile kurumu gibi bileşenler bireysellikten ziyade toplumsal ve kültürel yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Çintaş Yıldız, Ceran ve Sevmez, 2015, s. 144). Literatürde

okumanın farklı yazarlar tarafından farklı tanımları yapılmıştır. Türkçe Sözlükte okuma, “bir metni sadece harf ve işaretlere bakıp anlamak veya metni seslendirmek” (Güncel Türkçe Sözlük, 2023) şeklinde ifade edilmektedir. Demirel’e (1999, s. 59) göre okuma, “bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerin ortak çalışmasıyla, yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir”. Ünal (2006, s. 62) okumayı “kelimeleri, cümleleri, noktalama işaretleriyle, bir yazıyı bir bütün olarak görme, algılama ve kavrama süreci” olarak tanımlar. Sever’e (2011, s. 12) göre okuma “sözcüklerin duyu organları yoluyla algılanıp anlamlandırılmasına, kavranmasına ve yorumlanmasına dayanan zihinsel bir etkinliktir”. Başka bir tanıma göre okuma, “yazar ve okuyucu arasında aktif ve etkili iletişimi gerekli kılan, dinamik bir anlam kurma süreci” (Akyol, 2006, s. 29) şeklinde tanımlanmaktadır.

Okuma eyleminin tam, doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ve düzenli olarak devam ettirilebilmesi okuma eyleminin şartlarının yerine getirilmesine bağlıdır (Odabaş, 2017, s. 286). Okuma, kişinin bilgisini artırmanın yanı sıra yazma ve konuşma gibi diğer dil becerilerinin gelişmesine de katkı sağlar. Sever (2011, s. 11), okuma etkinliğinin genel niteliklerini; iletişim süreci, algılama süreci, öğrenme süreci ve gelişim süreci (bilişsel, duyuşsal ve devinışsel boyutlu) şeklinde ifade etmektedir. Geçmişte sadece basılı ortamda gerçekleştirilen okuma eylemi/etkinliği dijital araçların gelişmesi ile birlikte daha çok mobil/akıllı telefonlar, tabletler, e-okuyucular, dizüstü bilgisayarlar gibi farklı dijital cihazlarla gerçekleştirilmektedir (Tveit ve Mangen, 2014, s. 179).

Cep telefonları, masaüstü ve dizüstü bilgisayarlar, tabletler, e-okuyucular, televizyon gibi toplum yaşamının vazgeçilmezleri olarak kabul gören dijital araçlar insanların yaşamlarında önemli değişikliklere yol açmıştır (Shimray ve diğerleri, 2015, s. 343). Yaşanan bu değişim, öğrenmede, okumaya yönelik tercihlerde, okumanın niteliği ve niceliğinde hissedilir şekilde kendini göstermiştir. Günümüz okurları dijital okuma cihazlarında daha fazla zaman geçirmeye başlamış, bu durum okurlarının okuma davranışı üzerinde büyük etki yaratmıştır. Okuma cihazlarının gelişmesi ve popülerlik kazanması, dijital bilgi ve içeriğin artmasıyla birlikte kullanıcı sayısının artmasına ve basılı materyallerden dijital ortama geçişe katkıda bulunmuştur (Shimray ve diğerleri, 2015, s. 343).

Okuma etkinliği geçmişte sadece basılı ortamda gerçekleştirilirken günümüzde hem basılı hem de dijital ortamlarda gerçekleştirilmekte, dijital ortamlarda gerçekleşme durumu ise her geçen gün daha da artmaktadır. Dijital ortamlarda sunulan bilgi miktarının artmasıyla birlikte insanların dijital ortamlarda okumaya ayırdıkları zamanın da artması okuma tercihlerini önemli bir şekilde etkilemekte ve değiştirmektedir. Bilişim teknolojilerindeki gelişim ve değişim dijital ortamdaki metnin yapısını, formatını, sunuluş biçimini değiştirmektedir. Dijital okuma araçlarındaki gelişmeler ve değişimlerle

birlikte bu cihazların zamana ve mekâna bağı olmadan kullanılması okuma tercihlerini etkilemektedir. Bu etkinin boyutu okuyucunun toplum yapısı, yaşı, eğitim durumu, mesleği gibi birçok değişkene göre farklılaşmakta, bu da yeni bir okuma kültürünü beraberinde getirmektedir.

Üniversite öğrencilerinin okuma tercihleri ve davranışlarını incelemek, dijital ortamda giderek yoğunlaşan ve değişen okuma tercihlerini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Dijital çağda üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerinin belirlenmesi yöneticiler, akademisyenler, kütüphaneciler ve kullanıcılar için geliştirilecek öneriler açısından önemlidir. Kütüphanelerde derme geliştirme çalışmaları öncesinde ve sonrasında gerçekleştirilecek kullanıcı araştırmaları hem kütüphane hizmetlerinin etkililiği ve verimliliğini hem de kullanıcı memnuniyetini artırmada önemli katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, dijital çağda üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerinin belirlenerek, farklı bakış açılarıyla geliştirilen önerilerin akademisyenlerin eğitim materyalleri ile ilgili olarak öğrencileri yönlendirme noktasında akademisyenlere; derme geliştirme noktasında ise yöneticilere, kütüphanecilere ve kullanıcılara yardımcı olma noktasında önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Daha önce basılı ortamla sınırlı olan eğitim materyalleri giderek daha fazla dijital ortamda yer almaktadır. Okuma formatlarına yönelik öğrenci tutumlarının ve bunun öğrenmeye katılımlarını nasıl etkilediğinin bilinmesi, derslerin organizasyonu ve müfredat geliştirmenin yanı sıra öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir koleksiyon oluşturmak için de önemlidir. Üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerindeki değişiklikleri doğru biçimde ortaya koymak, üniversite kütüphanelerinin daha güçlü şekilde tasarlanmasına ve kullanıcıların dermeyi daha etkili ve verimli bir biçimde kullanmalarına yardımcı olacaktır.

Dijital Okuma

Fiziksel şartlardaki farklılıklar, duyuşsal özellikler ve kişisel tercihler basılı ya da dijital ortamda gerçekleştirilen okuma tercihinde etkili olabilmektedir (Akkaya ve Demir, 2023, s. 313) Dijital okumayı geleneksel okumadan ayıran en önemli fark, okumanın dijital araçlar üzerinden yapılmasıdır. Dijital okuma aracının insan davranışı üzerinde çok yönlü etkileri bulunmaktadır. Dijital okuma araçları, okuma kavramını ve çevresini şekillendiren pek çok olguya etki eden ve bunları dönüştüren çok önemli araçlardır (Odabaş, 2017, s. 289). Dijital okuma eyleminde görme, algılama, tanıma, anlama, zihinde yapılandırma gibi işlemler ekran üzerinde gerçekleştirildiğinden göz hareketleri, anlama ve zihinde yapılandırma yönüyle daha farklı becerileri gerektirmektedir. Bu durum, “dijital okuma” ya da “ekran okuma” adı verilen yeni bir okuma türünü ortaya çıkarmıştır (Güneş, 2010, s. 3). Literatürde “çevrimiçi (*online*) okuma”, “ekran okuma”, “dijital okuma”, “e-okuma”,

“elektronik okuma” gibi farklı terimlerle ifade edilmekle birlikte (Elkatmış, 2015, s. 4) çalışma kapsamında “dijital okuma” kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

Günümüze kadar birçok çalışmada ele alınmasına rağmen tam olarak tanımlanamayan dijital okuma eylemine atfedilen kavramlar hala belirsizliğini korumaya devam etmektedir. Dijital okumayı bir bütün olarak değerlendirebilmek için sadece e-kitap ve e-dergileri değil, aynı zamanda web ortamındaki geniş ve karmaşık dijital okumaları da göz önünde bulundurmak önemlidir. Dijital okuma, e-kitap, e-dergi, e-tez, e-posta, web siteleri ve sosyal ağlar gibi içerik üzerinden gerçekleştirilen okumayı kapsamaktadır (Kurata, Ishita, Miyata, ve Minami, 2017, s. 884). Dijital okuma eylemi pek çok dijital araç türü üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Dizüstü bilgisayarlardan tabletlere ve e-kitap okuyuculara, televizyonlara, elektronik reklam panolarına ve kiosklar gibi daha pek çok araçla dijital okuma yapılabilmektedir (Odabaş, 2017, s. 278). Dijital okuma, bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişme ve yeniliklere göre değişikliğe uğramaktadır.

Dijital okuma kavramını okuma faaliyetleri bakımından ele alan tanımlarda dijital araçlara vurgu yapılmıştır. Buna göre dijital okuma, “okuma etkinliğinin ve/veya eyleminin çevrimiçi veya çevrimdışı olarak bilgisayar, dizüstü bilgisayar, cep telefonları, taşınabilir okuyucular gibi dijital araçlar aracılığıyla gerçekleştirilmesine dayalı okuma davranışı” (Liu, 2005; Odabaş, 2017, Shimray ve diğerleri, 2015); “metni bir görüntü ekranında okuma” (Kurata ve diğerleri, 2017, s. 884); “televizyon, bilgisayar, cep telefonu, tablet bilgisayar, e-kitap okuyucu gibi araçların ekranından yapılan okuma” (Elkatmış, 2015, s. 4) ifadeleriyle açıklanmıştır. Ancak dijital okumayı anlamlandırma süreçleri bakımından ele alan tanımlar da mevcuttur. Örneğin dijital okuma Güneş’e (2016) göre “bireyin ekranda sunulan bilgilerden yeni anlamlar oluşturduğu ve zihninde yapılandığı aktif bir süreç”; Keskin ve diğerleri’ne (2016, s. 118) göre “ekrandaki uyaranlara dayanarak temel teknoloji kullanım bilgileri yardımıyla işletilen dinamik bir anlam kurma süreci”; Odabaş’a (2017, s. 281) göre ise “bilginin dijital araçlar aracılığıyla aktarılması süreci” biçiminde tanımlanmıştır. Bu tanımlar dijital okuma eyleminin pek çok dijital araç türü üzerinden gerçekleştirilen bir anlam oluşturma sürecine ve bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişme ve yeniliklere göre de sürekli olarak değişikliğe uğradığına işaret etmektedir.

Dijital okuma; okur, metin ve ortamdaki oluşun üç unsurun sürekli etkileşimine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Okur bu süreçte en aktif unsur olarak yer almaktadır. Okur, ekrandaki yazıları görme, algılama, seslendirme, anlama, ilişkilendirme, sorgulama, zihinde yapılandırma gibi aktiviteleri yerine getirmektedir. Dijital okumada okur öncelikle ekrandaki yazıları algılamakta, sonrasında kelimeleri ve cümleleri anlamlandırmaktadır. Bunlar sıralama, sınıflama, ilişkilendirme, sorgulama, değerlendirme gibi zihinsel

aktiviteler gerçekleştirilerek yeniden anlamlandırılmaktadır. Anlamlandırma sonrasında bilgiler, okurun ön bilgileri ile birleştirilmesiyle zihinde yapılandırılmaktadır (Güneş, 2010, s. 3).

Dijital okuma sürecinde metinlerin ekran üzerinden okunması, basılı okumadan farklı biçimde gerçekleşmektedir. Kişi okuma eylemini gerçekleştirirken birçok uyararla karşılaşmakta ve bunlar da kişinin anlamasına etki etmektedir. İş ve eğitim amaçlı olarak gerçekleştirilen planlı ve nitelikli okuma eylemine Whatsapp, Facebook, Instagram, LinkedIn, Twitter gibi sosyal etkileşim bildirileri, istemsiz e-posta iletileri, haber beslemeleri, alışveriş reklamları ve zaman içerisinde bağımlılık oluşturan söz konusu uyarılar, planlı ve nitelikli okuma eylemini gerçekleştirmeye çalışan okurun dikkatini farklı kanallara çekmesine neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak planlı ve nitelikli okuma yapma amacıyla girişimde bulunan okurlar söz konusu uyarılar ve cezbedici reklamlarla karşı karşıya kalmakta, okuma eyleminin verimini yitirebilmekte, bazen de zamanının tamamını başka sayfalarda geçirmek suretiyle farklı dijital ortamlarda bulunabilmektedirler (Odabaş, 2017, s. 285). Bu sebeple okurların uyarıcıları dikkate alarak okuma süreçlerini yönetebilme becerisine sahip olmaları önemlidir. Örneğin okumayı engelleyebilecek olumsuz durumların ön görülerek ortadan kaldırılması gerekir. Odabaş (2017, s. 286) bu noktada gereken becerileri bilgi okuryazarlığı kavramı ile açıklamaktadır. Bilgi okuryazarlığı becerilerinden yoksun olan bireyler ulaştıkları bilgi kaynaklarını değerlendirmede yetersiz kalacaklardır. Bu durumda öne çıkan kavram dijital okuryazarlıktır. Odabaş'a (2021) göre dijital okuryazarlık dijital teknolojileri kullanma yeteneği ve bunu ne zaman ve nasıl kullanacağını bilme becerisidir. İçinde bulunduğumuz dijital çağda bireylerin daha güçlü ve daha başarılı olabilmesi için dijital okuma becerilerine sahip olması gerekmektedir.

Basılı okuma ile dijital araçlar üzerinden okumanın okurlara verdiği haz farklılık göstermektedir. Bazı okurlar, dijital araçlar üzerinden okumayı daha uygun bulduğu için tercih ederken, birçok okur da kitabı fiziki olarak eline alıp okumayı sevdiği için basılı kitapları okumayı tercih edebilmektedir. Basılı okumada anlama düzeyinin daha yüksek olması, okurun basılı metinlerdeki bilgileri sayfadaki konumlarına göre zihinlerine yerleştirdikleri için daha rahat hatırlayabilmeleri, basılı ortamda okumanın sağlığa zararının olmaması, e-okuyucu veya pil gereksinimi ve garanti süresinin olmaması, işaretleme ve altını çizmeye uygun olması, bilginin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin yüksek olması, yoğunlaşarak okuma imkânının olması, basılı ortamın verdiği dokunma hissi, okurun dikkat süresi, okurun okumaya aşına olması, bilgiyi kontrol etmek için gözün geriye dönüşleri çok kolay olması gibi faktörlerden dolayı basılı ortamda okuma tercih edilmektedir. (Akkaya ve Demir, 2023, s. 313; Güneş, 2016; Güneş, 2014; Maden, 2012, s. 3; Mizrachi, 2014; Shimray ve diğerleri, 2015, s. 344; Türkben, 2023).

Çoğu kişi dijital ortamın birçok avantajı olduğu konusunda hemfikirdir. Dijital araçlar üzerinden okumanın sunduğu bu avantajlar şu şekilde sıralanabilir:

- Çok sayıda dijital bilgi kaynağını taşımanın kolay olması;
- Yazı tipi boyutunu değiştirilebilmesi ve metin içinde arama yapılabilmesi;
- Elektronik ortamda depolama alanı, her ortamda erişilebilirlik, zaman ve mekândan bağımsız olarak e-kitaplara anında erişilebilmesi;
- Kolayca güncellenebilir olmaları;
- Farklı cihazlar arasında aktarılabilmesi;
- Yayınlama, saklama, dağıtım, yönlendirme, ek biçimlendirme, metnin üzerinde not alma ve anında düzeltme yapabilme;
- Zaman ve mekân sorununun ortadan kalkması;
- Beyindeki farklı bölgeleri harekete geçirmesi ve beynin daha fazla çalışmasını sağlayarak zihni, dolayısıyla da bilişsel becerileri geliştirmesi;
- Basılı materyale göre daha ucuz olması;
- Elektronik erişimin kolaylığı (Akkaya ve Demir, 2023, s. 313; Güneş, 2010, s. 2; Maden, 2012, s. 3; Mizrachi, 2014, s. 736; Myrberg, 2017, s. 115-123; Nichols, 2018; Odabaş, 2017, s. 278).

Dijital okuma basılı okumayla karşılaştırıldığında daha farklı ve daha üst düzey okuma becerilerini gerektirmektedir. Bu bakımdan dijital okumanın okuyucular açısından bazı zorlukları da bulunmaktadır:

- Dijital metinlerin hareketli olmasının tam okumayı zorlaştırması;
- Parça parça gelen ekran metnindeki bilgileri birleştirmenin zorluğu;
- Ekran metnindeki bilgilerin düzenini görmek, önceki bilgileri kontrol etmek, hiper metin, resim, ses vb. unsurlarla verilen bilgileri almak gibi eylemler için dinç bir zihne ihtiyaç duyulması;
- Gözün doğal hareketlerini, soldan sağa sıçramalarını zorlaştırması;
- Farklı karakterlerin kelime tanıma işlemini yavaşlatması;
- Sayfaların hareketli olmasının metnin yapısını keşfetmeyi ve gözün geri dönüş hareketlerini zorlaştırması;
- Ekranında görünen sayfalarla görünmeyen sayfalardaki bilgileri birleştirmenin zorluğu;
- Ekran okuma cihazlarını destekleyen unsurların çok sık bozulması;
- Dijital okunmada, aynı anda sayfanın tamamının değil, sadece küçük bir kısmının görülebilmesi;
- Dijital okumada metinler parçalar halinde görüldüğü için beynin iş yükünün artması, dijital okuma için daha farklı anlama ve zihinsel becerilere ihtiyaç duyulması;

- Dijital okuma sürecinde okuyucunun okuma materyalini algılamak beynin daha fazla çalışması;
- Zihnin çalışma temposunun yoğunlaşması ve zihinsel ve fiziksel yorgunluğun artması;
- Göz hareketlerinin değişmesi, bazı okuma tekniklerini uygulamayı güçleştirilmesi, anlama ve zihinde yapılandırma süreçlerini zorlaştırması;
- Dijital okumada bağ kurma, karşılaştırma yapma ve anlam zinciri oluşturmanın daha güç olması ve karmaşık bir zihin yapısı ve işleyişini gerektirmesi;

Metnin derinlemesine incelenebilmesini engelleyen unsurlar (ortam ışığı, cihaz ve metnin şekil uyumsuzluğu vb.) dijital okumanın olumsuz özelliklerine örnek olarak gösterilmektedir (Akkaya ve Demir, s. 304, 2023; Güneş, 2010, s. 7-10; Liu, 2005, s. 705; Maden, 2012, s. 3; Odabaş, 2017, s. 281-282). Dijital okumanın daha üst düzey okuma becerilerini gerektirmesi bu okuma türü üzerinde önemle durulması ve dijital okuma tercihlerinin belirlenmesi gerektiğini göstermektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, dijital ortamda okumanın önem kazandığı bu dönemde üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerini ve davranışlarını ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışmada yanıtı verilmek istenen sorular aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- 1) Üniversite öğrencilerinin formatına (ortamına) göre e-kitap ya da basılı kitap okuma tercihleri hangi yöndedir?
- 2) Üniversite öğrencilerinin gün içinde basılı ve dijital ortamda okuma süreleri değişiklik göstermekte midir?
- 3) Üniversite öğrencilerinin son bir yıl içinde okuduğu basılı ve dijital kitapların sayısı hangi düzeydedir?
- 4) Üniversite öğrencilerinin dijital ortamda yaptıkları okumada kullandıkları araçlar nelerdir?
- 5) Üniversite öğrencilerinin dijital araçlar (akıllı telefon, tablet, e-kitap okuyucu, bilgisayar vb.) ile okuduğu yayın türleri nelerdir?
- 6) Üniversite öğrencileri dijital okumayı hangi amaçlar için yapmaktadırlar?
- 7) Üniversite öğrencileri e-kitap okumakta mıdır? Okumuyorsa bunun sebepleri nedir?

Ders materyali metninin uzunluğu format tercihlerini etkilemekte midir?

Yöntem

Bu bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışma betimsel tarama modeliyle desenlenmiş bir araştırmadır. Tarama modelleri, “geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır” (Karasar, 2008, s. 77). Bu bağlamda bu çalışmada üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerinin nasıl olduğu betimlenmiştir.

Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evreni, Selçuk Üniversitesinde 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Örnekleme grubu seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2016), bu örneklemede evrendeki birimlerden seçkisiz olarak gruba dahil edilmenin öncelikli olduğunu belirtir. Buna göre Sosyal ve Beşerî Bilimler, Tıp ve Sağlık Bilimleri, Spor Bilimleri, Eğitim Bilimleri, Fen ve Mühendislik Bilimleri, Güzel Sanatlar ve diğer alanlardan toplam 726 üniversite öğrencisi çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma grubu üniversite öğrencileri içerisinde gönüllük esasına göre amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme alma yöntemiyle seçilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan anket soru formu kullanılmıştır. Anket soru formunun hazırlanması aşamasında, alan yazında yer alan ilgili çalışmalardan (Aharony ve Bar-Ilan, 2018; Elkatmış, 2018; Foasberg, 2014; Gilbert ve Fister, 2015; Johnston, Salaz ve Alsabbagh, 2016; Keskin ve Çetinkaya, 2017; Kurata ve diğerleri, 2017; Liu, 2005; Male, Angelianawati ve Sudirman, 2021; Mizrachi, 2014, 2015; Mizrachi, Salaz, Kurbanoglu ve Boustany, 2018; Odabaş, Odabaş ve Sevmez, 2018; Pálsdóttir ve Einar, 2016; Pöldaas, 2016; Rabaud, Mamode Khan, ve Rampat, 2018; Soroya ve Ameen, 2016) yararlanılmıştır. Hazırlanan anket soru formu kapsam geçerliliğini kontrol etmek amacıyla 6 alan uzmanından uzman görüşü alınmıştır. Alan uzmanlarının geri bildirimleri doğrultusunda anket formunda gerekli değişiklikler yapılmıştır. Alan uzmanlarının görüşleri sonucunda yapılandırılan anket soru formunun uygulama öncesinde test edilmesi amacıyla 116 öğrenci üzerinde bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmanın uygulanması sonrası anket soru formunda yer alan sorulara son şekli verilmiştir. Oluşturulan anket soru

formu; cinsiyet, öğrenim görülen sınıf, genel not ortalaması ve öğrenim görülen alanı içeren demografik veriler ve öğrencilerin okuma tercihlerini belirlemeye yönelik 18 sorudan oluşmaktadır. Anket formunda yer alan dokuz soru “kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kısmen katılıyorum, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum” üç soru ise “hiçbir zaman, nadiren, bazen, sıklıkla ve her zaman” derecelerine sahipken bazı sorular ise seçeneklidir (Örneğin; ders kitabı, roman/hikâye/deneme, okumuyorum vb.). Katılımcıların, çalışmanın amacı ve önemi konusunda bilgilendirilmesinin ve sözel olarak onamlarının alınmasının ardından çalışmaya katılmaları sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Yüz yüze anket tekniği kullanılarak toplanan verilerin analizinde yüzde (%) ve frekans (f) değerleri yanı sıra betimsel istatistikler kullanılmıştır.

Katılımcıların demografik özellikleri

Katılımcılara ilişkin demografik özellikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

<i>Demografik bilgiler</i>	<i>N=726</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kadın	476	65,56
	Erkek	250	34,43
Sınıf	Hazırlık sınıfı	2	0,27
	1.Sınıf	190	26,17
	2.Sınıf	240	33,05
	3.Sınıf	91	12,53
	4.Sınıf	168	23,14
	Lisansüstü	35	4,82
Bölüm	Sosyal ve Beşerî Bilimler	119	16,39
	Tıp ve Sağlık Bilimleri Spor Bilimleri	226	31,12
	Eğitim Bilimleri	52	7,16
	Fen ve Mühendislik Bilimleri	55	7,57
	Güzel Sanatlar	128	17,63
	Diğer	14	1,92
		132	18,18
Not Ortalaması	2.50 ve altı	75	10,33
	2.50- 3.00 arası	258	35,53
	3.00- 3.50 arası	283	38,98
	3.50 ve yukarısı	110	15,15

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde katılımcı öğrencilerin 476’sının (%65,56) kız, 250’sinin (%34,43) erkek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en fazla 2. sınıf (f: 240, %33,05), düzeyinde olduğu, bunu 190 (% 26,17) öğrenci ile 1. sınıf, 168 (%23,14) öğrenci ile de 4. sınıf öğrencileri

izlemektedir. Bölüm düzeyinde ise en fazla tıp ve sağlık bilimlerinden 226 (%31,12), fen ve mühendislik bilimlerinden 128 (%17,63), sosyal ve beşerî bilimlerden 119 (%16, 39) öğrenci çalışmada yer almıştır. Öğrencilerin not ortalamalarına bakıldığında ise 3.00-3.50 arası ortalamaya sahip öğrenci sayısı 283 (%38,98), 2.50- 3.00 arası 258 (25, 53), 3.50 ve yukarısı ortalamaya sahip öğrenci sayısı 110'dur (%15,15).

Bulgular

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç ve alt problemler doğrultusunda veriler değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Bunun sonucunda da veriler “Okuma Tercihi: Basılı Kitap”, “Sosyal Medya”, “Araştırma Yapma: Dijital Ortamlar” ve “Okuma Davranışları” temaları altında sunulmuştur.

Okuma tercihi: Basılı kitap ile ilgili bulgular

Öğrencilere hangi formatta/ortamda kitap okudukları sorulmuş ve ankette birden fazla seçeneği işaretlemeleri ile elde edilen verilere göre öğrencilerin kitap okuma tercihleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Formatına (ortamına) göre kitap okuma tercihleri

<i>Türler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>Sıklık derecesi</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Basılı Kitap	641	88, 29	Her zaman	257	35, 39
Elektronik Kitap	353	48, 62	Hiçbir zaman	224	30, 85
Dinleyerek Sesli Kitap	219	30, 16	Hiçbir zaman	437	60, 19
Diğer	3	0, 41			

Tablo 2’deki verilere göre öğrenciler (f: 641, %88, 29) ilk sırada en çok basılı kitapları tercih etmektedir. Ankette hiçbir zaman, nadiren, bazen, sıklıkla ve her zaman seçeneklerinin olduğu göz önüne alındığında 257 (%35, 39) öğrencinin her zaman basılı kitap tercih ettiğini belirtmesi dikkat çekmektedir. Elektronik ve sesli kitap ise öğrenciler tarafından ilk sırada tercih edilmemektedir.

Öğrencilerin gün içindeki okuma sürelerinin belirlenmesi için öğrencilere gün içerisinde basılı ve dijital ortamda okudukları süre sorulmuş ve elde edilen veriler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Gün içinde basılı ve dijital ortamda okuma süreleri

<i>Basılı ortamda okunan süre</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>Dijital ortamda okunan süre</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
1-2 saat arası	289	39,80	1 saatten az	261	35,95
1 saatten az	271	37,32	1-2 saat arası	203	27,96
Hiç okumam	75	10,33	Hiç okumam	170	23,41

3-5 saat arası	73	10,05	3-5 saat arası	82	11,29
6 saatten fazla	18	2,47	6 saatten fazla	10	1,37
Toplam	726	100	Toplam	726	100

Tablo 3'teki verilere göre öğrencilerin basılı olarak okuma süreleri en çok 1-2 saatken (f: 289, %39, 80) dijital ortamda okuma süreleri ağırlıklı olarak 1 saatten azdır (f:261, %35, 95).

Tablo 4'te öğrencilerin son bir yıl içinde basılı ya da dijital kitap okuma durumları verilmiştir.

Tablo 4: Son bir yıl içinde okunan basılı ya da dijital kitaplar

<i>Basılı Kitap (Roman, Hikâye, Aktüel)</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>Dijital Kitap (Roman, Hikâye, Aktüel)</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Hiç okumadım	69	9,50	Hiç okumadım	371	51,10
1-3 arası	236	32,50	1-3 arası	224	30,85
7-10 arası	159	21,90	4-6 arası	74	10,19
7-10 arası	124	17,07	7-10 arası	19	2,61
11 ve üzeri	138	19,00	11 ve üzeri	38	5,23
Toplam	726	100	Toplam	726	100

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde, öğrencilerin 236'sı (%32,50) son bir yıl içinde 1 ile 3 basılı kitap arasında okuduğunu belirtirken 371 (51,10) öğrenci hiç dijital kitap okumadığını ifade etmiştir.

Sosyal medya ile ilgili bulgular

Öğrencilerin hangi dijital araçları daha çok kullandıklarının belirlenmesi amacıyla öğrencilere sahip oldukları dijital araçlar sorulmuş ve birden fazla seçeneği işaretleyebildikleri veriler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Öğrencilerin sahip oldukları dijital araçları

<i>Dijital araçlar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Mobil/Akıllı telefon	722	99,44
Dizüstü bilgisayar	502	69,14
Masaüstü bilgisayar	157	21,62
Tablet (iPad/ Kindle)	142	19,55
Elektronik kitap okuyucu (e-book reader)	16	2,20
Hiçbirine sahip değilim.	1	0,13

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde öğrencilerin sahip oldukları dijital araçlar arasında ilk sırada mobil/akıllı telefon (f: 722, %99, 44) yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada dizüstü bilgisayar (f: 502, %69, 14), üçüncü sırada ise masaüstü bilgisayar (f: 157, %21,62) vardır.

Öğrencilere dijital araçları ile okudukları türler sorulmuş ve toplanan veriler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Dijital araçlar (akıllı telefon, tablet, e-kitap okuyucu, bilgisayar vb.) ile okunan yayın türleri

<i>Okunan Türler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Sosyal Medya (Facebook, Instagram, WhatsApp, Twitter, Youtube vb.)	563	77,54
Aktüel dergiler ve gazeteler	55	7,57
Ders kitabı/makale;	45	6,19
Web sayfaları üzerinden	6	0,82
Dijital roman/hikâye/deneme	5	0,68
Diğer	52	7,16

Tablo 6'daki veriler değerlendirildiğinde öğrencilerin dijital araçlar ile okudukları türlerde ilk sırada sosyal medyanın (f: 563, %77, 54) olduğu görülmektedir. İkinci sırada aktüel dergiler ve gazeteler (f: 55, %7, 57); üçüncü sırada ise ders kitabı/makale (f: 45, %6, 19) yer almaktadır.

Araştırma yapma: Dijital ortamlar ile ilgili bulgular

Öğrencilere dijital araçlarla okudukları kitapların türleri sorulmuş ve birden fazla seçeneği işaretlemeleriyle elde edilen veriler Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Dijital araçlar (akıllı telefon, tablet, e-kitap okuyucu vb.) ile okunan kitap türleri

<i>Türler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Ders Kitabı	378	52,06
Roman/Hikâye/Deneme	286	39,39
Okumuyorum	178	24,51
Diğer	46	6,33

Tablo 7'de öğrencilerin dijital araçlarla okudukları yayın türleri arasında ilk sırada ders kitaplarının (f: 378, %52, 06) olduğu görülmektedir. Bunu roman/hikâye/deneme (f: 286, %39, 39) izlemiştir. Dijital araçlardan okumadığını belirtenlerin sayısı ise 178'dir (%24, 51).

Tablo 8'de öğrencilerin birden fazla seçeneği işaretleyebildikleri verilerden elde edilen basılı ve dijital kaynakları kullanım amaçları yer almaktadır.

Tablo 8: Basılı ve dijital bilgi kaynaklarının kullanım amacı

Kullanım amacı	Basılı bilgi kaynakları		Dijital bilgi kaynakları	
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Araştırma yapmak	439	60, 46	539	74, 24
Boş zaman değerlendirme	407	56, 06	502	69, 14
Ders çalışmak	509	70, 11	450	61, 98

Tablo 8'deki bulgular öğrencilerin basılı bilgi kaynaklarını en çok ders çalışma amacı (f: 509, %70, 11) ile kullandıklarını dijital bilgi kaynaklarını ise araştırma yapmak amacı (f: 539, %74, 24) ile kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 9'da öğrencilerin dijital kitapları okumama nedenleri sorulmuş ve birden fazla seçeneği işaretleyebildikleri verilere yer verilmiştir.

Tablo 9: Dijital kitapları okumama nedenleri

Dijital kitapları okumama nedenleri	f	%
Dijital araçtan okumanın zorluğu	305	42,01
Basılı kitaptan okumayı sevme	359	49,44
Derslerin yoğunluğu	167	23,00
Zaman bulamama	131	18,04
Yeterince okuyorum	88	12,12
Diğer	23	3,16

Tablo 9'daki veriler öğrencilerin dijital ortamda okumayı tercih etmeme gerekçelerinin başında basılı kitaptan okumayı sevmeyi (f: 359, %49, 44) beyan ettiklerini göstermektedir. Bu gerekçeyi; dijital araçtan okumanın zorluğu (f: 305, %42, 01), derslerin yoğunluğu (f: 176, %23,00) ve zaman bulamama (f: 131, %18,04) izlemektedir.

Tablo 10'da öğrencilerin dijital ortamda okuma sebepleri ve sıklıkları yer almaktadır.

Tablo 10: Dijital ortamda okuma sebepleri ve sıklıkları

<i>Okuma sebepleri</i>	f	%
Akademik çalışmalar (Ders çalışma, ödev hazırlama, makale, e-kitaplar vb.)	265	36,50
Günlük bilgi (Haberler, yemek pişirme, hava durumu, güncel olaylar, problem çözme vb.)	234	32,23
Boş Zaman/Eğlence (Eğlence; spor, edebiyat, tarih, teknoloji vb.)	227	31,26
Toplam	726	100,0

Tablo 10'daki bulgular incelendiğinde öğrencilerin dijital ortamlardan okumamalarının nedenlerinin ilkinde akademik çalışmalar (f: 267, %36, 77) yer almaktadır. Bu tercihi günlük bilgi (f: 234, %32, 23) ve boş zaman/eğlence amaçlı okumalar (f: 227, %31, 26) izlemektedir.

Okuma davranışları ile ilgili bulgular

Üniversite öğrencilerine bilgi kaynaklarını basılı ortamda tercih etmelerine yönelik sorulan sorulardan elde edilen veriler Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11: Bilgi kaynaklarının basılı ortamda tercih edilme durumu

	f	%
Kesinlikle Katılmıyorum	27	3,7
Katılmıyorum	65	9,0
Kısmen Katılıyorum	96	13,2

Katılıyorum	242	33,3
Kesinlikle Katılıyorum	296	40,8
Toplam	726	100,0

Katılımcılar Tablo 11’de “Derslerimle ilgili bilgi kaynaklarının (kitap, ders notu, makale, tez) basılı ortamda olmasını tercih ederim” maddesine üniversite öğrencilerinin 27’si (%3,7) “kesinlikle katılmıyorum”, 65’i (%9) “katılmıyorum, 96’sı (%13,2) “kısmen katılıyorum, 242’si (%33,3) “katılıyorum” ve 296’sı (%40,8) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu verilere göre üniversite öğrencilerinin ağırlıklı olarak (%87,3) dersleriyle ilgili bilgi kaynaklarının (kitap, ders notu, makale, tez) basılı ortamda olmasını tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilere yönetilen dijital ortamda bilgi kaynaklarını tercih etme durumlarının nasıl olduğu sorusuna ilişkin veriler Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12: Bilgi kaynaklarının dijital ortamda tercih edilme durumu

	<i>f</i>	%
Kesinlikle Katılmıyorum	87	12,0
Katılmıyorum	199	27,4
Kısmen Katılıyorum	233	32,1
Katılıyorum	126	17,4
Kesinlikle Katılıyorum	81	11,2
Toplam	726	100,0

Katılımcılar Tablo 12’de “Derslerimle ilgili bilgi kaynaklarının (kitap, ders notu, makale, tez) dijital ortamda olmasını tercih ederim.” maddesine üniversite öğrencilerinin 87’si (%12) “kesinlikle katılmıyorum”, 199’u (%27,4) “katılmıyorum, 233’ü (%32,1) “kısmen katılıyorum, 126’sı (%17,4) “katılıyorum” ve 81’i (%11,2) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu veriler doğrultusunda katılımcıların çoğunluğunun bilgi kaynaklarını dijital ortamda tercih etme durumuna kısmen katıldıkları görülmektedir.

Tablo 13’te üniversite öğrencilerinin basılı ders materyallerinin dijital kopyalarını oluşturmalarına yönelik verileri yer almaktadır.

Tablo 13: Basılı ders materyallerinin dijital kopyalarını oluşturarak okuma durumu

	<i>f</i>	%
Kesinlikle Katılmıyorum	166	22,9
Katılmıyorum	222	30,6
Kısmen Katılıyorum	171	23,6
Katılıyorum	116	16,0
Kesinlikle Katılıyorum	51	7,0
Toplam	726	100,0

Katılımcılar Tablo 13'te "Basılı ders materyallerimi (kitap, ders notları vb.) dijital kopyalarını oluşturarak okumayı tercih ederim." maddesine üniversite öğrencilerinin 166'sı (%22,9) "kesinlikle katılmıyorum", 222'si (%30,6) "katılmıyorum, 171'i (%23,6) "kısmen katılıyorum, 116'sı (%16,0) "katılıyorum" ve 51'i (%7) "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu veriler doğrultusunda katılımcıların yarıdan fazlasının basılı ders materyalleri dijital kopya oluşturarak okumayı tercih etmedikleri söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin roman/hikâye/deneme/şiir vb. tür kitaplarını basılı ortamda okumalarına yönelik tercihleri Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14: Roman/hikâye/deneme/şiir vb. tür kitaplarının basılı ortamda okunma durumu

	<i>f</i>	%
Kesinlikle Katılmıyorum	102	14,0
Katılmıyorum	105	14,5
Kısmen Katılıyorum	92	12,7
Katılıyorum	158	21,8
Kesinlikle Katılıyorum	269	37,1
Toplam	726	100,0

Katılımcılar Tablo 14'te "Roman/hikâye/deneme/şiir vb. tür kitapları basılı ortamda okumayı dijital ortamda okumaya tercih ederim." maddesine üniversite öğrencilerinin 102'si (%14,0) "kesinlikle katılmıyorum", 105'i (%14,5) "katılmıyorum, 92'si (%12,7) "kısmen katılıyorum, 158'i (%21,8) "katılıyorum" ve 269'u (%37,1) "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Bu verilere göre üniversite öğrencilerinin yarıdan fazlasının basılı ders materyalleri dijital kopya oluşturarak okumayı tercih etmedikleri söylenebilir.

Öğrencilerin sayfa sayısı 10'dan az olan metinleri basılı formatta okumayı tercih etmelerine yönelik bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: Sayfa sayısı 10'dan az olan metinlerin basılı formatta okunmasının tercih durumu

	<i>f</i>	%
Kesinlikle Katılmıyorum	47	6,5
Katılmıyorum	67	9,2
Kısmen Katılıyorum	114	15,7
Katılıyorum	263	36,2
Kesinlikle Katılıyorum	235	32,4
Toplam	726	100,0

Katılımcılar Tablo 15'te "Okuyacağım metnin sayfa sayısı 10'dan fazla ise basılı formatta okumayı tercih ederim." maddesi ile ilgili verilere göre

üniversite öğrencilerinin 47'si (%6,5) “kesinlikle katılmıyorum”, 67'si (%9,2) “katılmıyorum, 114'ü (%15,7) “kısmen katılıyorum, 263'ü (%36,2) “katılıyorum” ve 235'i (%32,4) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu (%84,3) metin sayfa sayısı 10'dan fazla olduğunda basılı formatta okumayı tercih ettiğini belirtmişlerdir.

Üniversite öğrencilerinin sayfa sayısı 10'dan az olan metinleri dijital formatta okumayı tercih etmelerine yönelik veriler Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16: Sayfa sayısı 10'dan az olan metinlerin dijital formatta okunmasının tercih durumu

	<i>f</i>	<i>%</i>
Kesinlikle Katılmıyorum	91	12,5
Katılmıyorum	142	19,6
Kısmen Katılıyorum	214	29,5
Katılıyorum	183	25,2
Kesinlikle Katılıyorum	96	13,2
Toplam	726	100,0

Katılımcılar Tablo 16'da “Okuyacağım metnin sayfa sayısı 10'dan az ise dijital formatta okumayı tercih ederim.” maddesine üniversite öğrencilerinin 91'i (%12,5) “kesinlikle katılmıyorum”, 142'si (%19,6) “katılmıyorum, 214'ü (%29,5) “kısmen katılıyorum, 183'ü (%25,2) “katılıyorum” ve 96'sı (%13,2) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre üniversite öğrencilerinin çoğunluğu (%67,9) “okuyacağı metnin sayfa sayısı 10'dan az ise dijital formatta okumayı tercih ederim” maddesine katıldıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin dijital araçların okuma tercihlerini değiştirip değiştirmediği sorusuna verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17: Dijital araçların okuma tercihlerini değiştirme durumu

	<i>f</i>	<i>%</i>
Kesinlikle Katılmıyorum	38	5,2
Katılmıyorum	100	13,8
Kısmen Katılıyorum	201	27,7
Katılıyorum	247	34,0
Kesinlikle Katılıyorum	140	19,3
Toplam	726	100,0

Katılımcılar Tablo 17'de “Dijital araçların varlığı (akıllı telefon, tablet vb.) üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerini değiştirmektedir.” maddesine üniversite öğrencilerinin 38'i (%5,2) “kesinlikle katılmıyorum”, 100'ü (%13,8) “katılmıyorum, 201'i (%27,7) “kısmen katılıyorum, 247'si (%34) “katılıyorum” ve 140'ı (%19,3) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüşlerini

ifade etmişlerdir. Buna göre üniversite öğrencilerinin çoğunluğu (%53,3) dijital araçların (akıllı telefon, tablet vb.) varlığı üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerini değiştirdiğini belirtmişlerdir. Yine öğrencilerin bir kısmı (% 27.7) da bu görüşe kısmen katıldığını ifade etmiştir.

Üniversite öğrencilerinin internetin çevrim içi okuma materyalleri ve kaynakları sağlamasının okuma tercihlerini değiştirmesine yönelik soruya verdikleri cevaplardan elde edilen veriler Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18: İnternetin çevrim içi okuma materyalleri ve kaynakları sağlamasının okuma tercihlerini değiştirme durumu

	<i>f</i>	%
Kesinlikle Katılmıyorum	28	3,9
Katılmıyorum	95	13,1
Kısmen Katılıyorum	219	30,2
Katılıyorum	262	36,1
Kesinlikle Katılıyorum	122	16,8
Toplam	726	100,0

Katılımcılar Tablo 18’de “İnternetin çeşitli çevrim içi okuma materyalleri ve kaynakları sağlaması öğrencilerin okuma tercihlerini değiştirmektedir.” maddesine üniversite öğrencilerinin 28’i (%3,9) “kesinlikle katılmıyorum”, 95’i (%13,1) “katılmıyorum, 219’u (%30,2) “kısmen katılıyorum, 262’si (%36,1) “katılıyorum” ve 122’si (%16,8) “kesinlikle katılıyorum” görüşlerini belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin çoğunluğu (%83,1) internetin çeşitli çevrim içi okuma materyalleri ve kaynakları sağlamasının öğrencilerin okuma tercihlerini değiştirdiğini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin basılı ortama kıyasla dijital ortamda daha yaygın okudukları ile ilgili soruya ilişkin elde edilen veriler Tablo 19’da yer almıştır.

Tablo 19: Basılı ortama kıyasla dijital ortamda okumanın daha yaygın olması durumu

	<i>f</i>	%
Kesinlikle Katılmıyorum	132	18,2
Katılmıyorum	181	24,9
Kısmen Katılıyorum	167	23,0
Katılıyorum	169	23,3
Kesinlikle Katılıyorum	77	10,6
Toplam	726	100,0

Katılımcılar Tablo 19’da “Dijital ortamda okumanın basılı ortamda okumaktan daha yaygın olduğunu düşünüyorum.” maddesine üniversite öğrencilerinin 132’si (%18,2) “kesinlikle katılmıyorum”, 181’i (%24,9) “katılmıyorum, 167’si (%23) “kısmen katılıyorum, 169’u (%23,3) “katılıyorum” ve 77’si (%10,6) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüşlerini

ifade etmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin yarısına yakını (%43,1) dijital ortamda okumanın basılı ortamda okumaktan daha yaygın olduğunu düşünmemektedirler.

Tartışma

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç ve alt problemler doğrultusunda elde edilen veriler analiz edilmiş ve “Okuma Tercihi: Basılı Kitap”, “Sosyal Medya”, “Araştırma Yapma: Dijital Ortamlar” ve “Okuma Davranışları” temalarına ulaşılmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilere göre öğrenciler en çok basılı kitapları tercih etmektedir. Sıklık derecelerine bakıldığında öğrencilerin büyük bir bölümü basılı kitap tercih ettiğini belirtmişlerdir. Elektronik ve sesli kitapların ise beklenenin aksine öğrenciler tarafından ilk sırada tercih edilmediği görülmüştür. Bu bulgu, (Elkatmış, 2018; Elkatmış, 2021; Odabaş ve diğerleri, 2018; Yorgancı, 2022) araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Elkatmış (2021) çalışmasında üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun bir metni dijital okumadan ziyade basılı olarak okuma yönünde tercihte bulduklarını ortaya koymuştur. Yorgancı (2022) da araştırmasında öğrencilerin basılı ortamda okumayı dijital ortamda okumaya göre daha çok tercih ettikleri bulgusuna ulaşmıştır. Odabaş ve diğerlerinin (2018) çalışmasında katılımcıların basılı kitap seçeneğini daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. Elkatmış (2018) çalışmasında, katılımcıların çoğunluğunun basılı kitap okumayı e-kitap okumaya tercih ettikleri belirlemiştir. Bu veriler dijital araçların kullanım sürelerinin artmasına rağmen öğrencilerin hala basılı kitapları tercih ettiklerini göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin basılı eserleri okuma süreleri ağırlıklı olarak günlük 1-2 saatken dijital ortamda okuma süreleri ağırlıklı olarak 1 saatten azdır. Bu bulgu üniversite öğrencilerinin okuma sürelerine ilişkin önceki bulguları desteklemektedir. Elkatmış (2018) çalışmasında, katılımcıların çoğunluğunun ekran üzerinden gerçekleştirdikleri okumalarını kısa aralıklarla yaptıklarını, çok az kısmının da 3 saatin üzerinde aralıksız okuduklarını belirtmiştir. Nichols (2018) dijital ortamda okuma gerçekleştirilirken özellikle sosyal medyanın dikkati dağıtarak okumaya engel olduğunu belirtmiştir. Elkatmış (2021) çalışmasında üniversite öğrencilerinin çoğunluğu (%71,9) e-kitap ya da bilgisayar üzerinden ara vermeden okuma sürelerinin 1 saatten az olduğunu belirtmiştir. Türkben (2023) çalışmasında öğrencilerin çoğunluğunun dijital ortamdaki okuma sürelerinin 1 saatin altında olduğunu tespit etmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğrencilerin dijital ortamda kısa süreli kısa metinleri okuma eğiliminde oldukları söylenebilir.

Öğrencilerin sahip oldukları dijital araçlar arasında ilk sırada mobil/akıllı telefonlar yer almaktadır. İkinci sırada dizüstü bilgisayar, üçüncü sırada ise masaüstü bilgisayar yer almaktadır. Bu bulgular Keskin ve

Çetinkaya'nın (2017) çalışmasının bulguları ile benzerlik göstermektedir. Elkatmış'ın (2021) çalışmasında üniversite öğrencilerinin oldukça sınırlı bir bölümünün e-kitap okuma aracının olduğu tespit edilmiştir. Mizrachi (2014), çalışmasında ise ders materyallerinin okunmasında daha çok tabletin tercih edildiğini belirlemiştir. Odabaş ve diğerlerinin (2018) araştırmasında üniversite öğrencilerinin büyük bir bölümünün akıllı telefon sahibi olduğu, ikinci sırada ise dizüstü bilgisayar geldiği tespit edilmiştir. Keskin ve diğerleri, (2016) dijital ortamda okumaların çoğunluğunun mobil cihazlarla yapıldığını ifade etmiştir. Türkben (2023) çalışmasında öğrencilerin %53'ünün akıllı telefon; %33'ünün bilgisayar; %13'ü tablet kullandığını belirlemiştir. Buna göre öğrencilerin dijital ortam olarak her an ulaşılabildikleri mobil telefonların kullanımının giderek arttığı söylenebilir.

Araştırmaya göre öğrencilerin dijital araçlar ile okudukları türler arasında ilk sırada sosyal medyanın olduğu görülmektedir. Maden (2019), sosyal medya ve mobil cihazların dijital okumayı geliştirdiğini ancak katılımcıların ilk tercihleri arasında sosyal medya yer almakla birlikte roman, hikâye ve deneme türü kaynakların okunmasının genellikle basılı ortamlar üzerinde yapıldığını belirtmektedir. Bu bağlamda, çalışma kapsamındaki sonuçlar doğrulanmış, öğrencilerin mobil telefonlarından en çok sosyal medya mesajlarını okudukları belirlenmiştir.

Araştırmada öğrencilerin dijital araçlarla okudukları türler bakımından ilk sırada ders kitabının gelmesidir. Bunu roman/hikâye/deneme izlemektedir. Dijital araçlardan okuma yapmadığını belirtenler ise üçüncü sırada yer almaktadır. Şahin ve Gültekin'in (2022) araştırmasında öğrencilerin ders kitapları dışında en çok internet materyallerini okumayı tercih ettikleri verisine ulaşılmıştır. Bu veriler öğrencilerin ders çalışmak zorunda oldukları için dijital ortamda ders kitabını okudukları şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin son bir yıl içinde kaç adet basılı ya da dijital kitap okudukları ile ilgili verilere göre öğrencilerin 236'sı son bir yıl içinde 1 ile 3 kitap arasında okuduğunu belirtirken; 371 öğrenci hiç dijital kitap okumadığını ifade etmiştir. Elkatmış'ın (2021) çalışmasında üniversite öğrencilerinin e-kitap okuma sıklığı oldukça düşük çıkmıştır. Üniversite öğrencilerinin %47'si son bir yılda hiç e-kitap okumadığını belirtmişlerdir. Ancak Chou (2014) araştırmasında öğrencilerin dijital ortamda daha çok okuma gerçekleştirdiğini tespit etmiştir. Benzer biçimde Anwarul (2013) çalışmasında dijital ortamlarda okumaların oldukça fazla olduğu görülmüştür. Buna göre okuma davranışının ülkelere göre farklılaştığı söylenebilir.

Araştırma sonuçları öğrencilerin basılı bilgi kaynaklarını en çok ders çalışma amacı ile kullandıklarını, dijital bilgi kaynaklarını ise araştırma yapmak amacı ile kullandıklarını göstermektedir. Soroya ve Ameen (2016), çalışmasında, öğrencilerin çoğunluğunun akademik okuma için basılı formatı,

günlük bilgiyi okumada ise elektronik formatı tercih ettiklerini belirlemiştir. Odabaş ve diğerleri (2018) araştırmasında katılımcıların roman, hikâye ve deneme türü kaynakları, genellikle basılı ortamda okuma eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

Öğrencilerin dijital ortamda okumama nedenleri olarak ilk sırada basılı kitaptan okumayı sevmeleri gelmektedir. Bunu; dijital araçtan okumanın zorluğu, derslerin yoğunluğu ve zaman bulamama izlemektedir. Ancak Elkatmış (2018) araştırmasında katılımcılar, dijital okumayı bilgiye daha hızlı erişmeyi sağlaması, pratik olması ve istenildiği zaman istenilen yerden erişilebilir olması nedenleriyle tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Veriler öğrencilerin dijital ortamda sıklıkla akademik çalışmalar, günlük bilgi ve boş zaman/eğlence için okuduklarını göstermektedir. Erten (2019) araştırmasında da öğrencilerin dijital ortamları en çok günlük bilgi ve eğlence amaçlı kullandıklarını belirlemiştir. Buna göre uzun süren okumalarda dijital ortamların tercih edilmediği söylenebilir.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu üniversite öğrencilerinin tamamına yakınının (%87,3) dersleriyle ilgili bilgi kaynaklarının (kitap, ders notu, makale, tez) basılı ortamda olması yönündedir. Bu sonuçlar önceki çalışmaların bulguları ile desteklenmektedir. Liu (2005) çalışmasında üniversite öğrencilerinin yaklaşık %90'ının basılı ortamda okumayı dijital ortamda okumaya tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Mizrachi (2014) çalışmasında öğrencilerin çoğunluğunun (%67,7) ders materyallerini basılı ortamda okumayı tercih ettiklerini belirlemiştir. Öğrencilerin çoğunluğu basılı ortamda okuduklarında daha iyi öğrendiklerini ve odaklandıklarını ifade etmişlerdir. Mizrachi (2014) çalışmasında üniversite öğrencilerinin %80'den fazlası basılı olarak okuduğunda metni daha iyi hatırladıklarını ve odaklanabildiklerini ifade etmişlerdir. Pálsdóttir ve Einar (2016) çalışmasında üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun basılı ortamda okumayı tercih ettiklerini tespit etmiştir. Sage, Piazzini, Downey ve Masilela (2020) çalışmasında öğrencilerin büyük çoğunluğunun basılı ortam üzerinden okumayı tercih ettiklerini ancak katılımcıların yaklaşık yarısının dijital ortamı basılı ortam kadar tercih ettiklerini belirlemiştir. Basılı ortamı tercih eden öğrenciler arasında, katılımcıların neredeyse yarısının (%49,2) en önemli tercih nedeni, kâğıdın verdiği dokunma hissîdir. Diğer nedenler arasında fiziksel kolaylık (%26,2), artan odaklanma (%24,6), azalan dikkat dağınıklığı (%9,8), boyut (%8,2), aşinalık (%8,2) ve basit/belirtilmemiş tercih (%3,3) yer almaktadır. (Sage ve diğerleri, 2020, s. 451). Aharony ve Bar-Ilan (2018) ise çalışmasında, öğrencilerin akademik basılı materyalleri elektronik olanlara göre daha çok tercih ettiklerini hem derin hem de yüzeysel öğrenenlerin akademik elektronik materyallerin göreceli avantajını kabul ettiklerini ortaya koymuştur. Pöldaas (2016) çalışmasında üniversite öğrencilerinin

çoğunluğunun ders materyallerini basılı ortamda okumayı tercih ettiklerini belirlemiştir.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu üniversite öğrencilerinin “Derslerimle ilgili bilgi kaynaklarının (kitap, ders notu, makale, tez) dijital ortamda olmasını tercih ederim.” önermesine verdikleri yanıtlarda görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin yarıdan fazlası basılı ders materyallerini dijital kopya şeklinde okumayı tercih etmemektedir. Keskin ve Çetinkaya (2017) çalışmasında öğretmen adayları metin dijital ortamda da olsa ders çalışmak için çıktı alarak basılı ortamda okumayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin Üniversite öğrencilerinin yarıdan fazlasının basılı ders materyallerin dijital kopyasını oluşturarak okumayı tercih etmediklerini ifade etmişlerdir. Pöldaas (2016) çalışmasında üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun (%66,11) dijital ortamdaki ders materyallerini basılı kopyasını oluşturarak okuduklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Keskin ve Çetinkaya (2017) da çalışmasında öğretmen adaylarının basılı ortamdaki ders materyallerini dijital ortama aktarmayı tercih etmedikleri sonucunu elde etmiştir. Pöldaas (2016) çalışmasında üniversite öğrencilerinin sadece %15,1’inin basılı ortamdaki ders materyallerini dijital ortama dönüştürdüklerini ifade etmişlerdir. Aharony ve Bar-Ilan (2018) çalışmasında, öğrencilerin akademik bilgi kaynaklarından öğrenmenin faydalarını gördüklerinde bunları kullanmayı tercih edeceklerini ortaya koyduklarını belirlemiştir. Öğrencilerin elektronik bilgi kaynaklarının avantajları konusundaki becerileri ve farkındalıkları ne kadar yüksek olursa, basılı kaynakları tercihleri de o kadar düşük olmaktadır.

Öğrencilerin tamamına yakını (%84,3) metnin sayfa sayısı 10’dan fazla olduğunda basılı formatta okumayı tercih ettiğini belirtmişlerdir. Bu bulgu önceki çalışmaların sonuçlarıyla da örtüşmektedir Mizrachi (2014), Pálsdóttir ve Einar (2016) ile Keskin ve Çetinkaya (2017) çalışmalarında metnin uzunluğunun format tercihi konusunda belirleyici unsur olduğu sonucu çalışmada elde edilen verileri destekler niteliktedir.

Çetin (2021) çalışmasında öğrencilerin çok azı dijital ortamda bulunan uzun metinleri düzenli okuduğunu belirtmişlerdir. Sayfa sayısının 10 veya daha uzun olduğu bir metnin basılı formatta olmasının tercih edildiği görüşündedirler. Johnston ve diğerleri (2016) çalışmasında öğrencilerin %78’i ders materyallerinin sayfa sayısı 7’den fazla olduğunda basılı çıktısını almayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Liu (2005) çalışmasında üniversite öğrencilerinin %80’den fazlasının dijital metni okumak için çıktı aldıklarını belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin çoğunluğu (%67,9) okuyacağı metnin sayfa sayısı 10’dan az ise dijital formatta okumayı tercih ettikleri yönünde görüş belirttikleri tespit edilmiştir. Mizrachi (2014) çalışmasında metnin uzunluğu 5 sayfadan az olduğunda öğrencilerin %47,7’sinin dijital ortamda okumanın tercih edildiğini belirlemiştir. Benzer şekilde Pálsdóttir ve

Einar (2016) de çalışmasında metnin sayfa sayısı 7'den az olduğunda dijital formatta okumanın tercih edildiğini belirtmişlerdir. Keskin ve Çetinkaya (2017) çalışmasında bulunan sonuçlardan farklı olarak okuyacağı metnin sayfa sayısı kısa da olsa elektronik ortamda okumayı tercih etmedikleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Johnston ve diğerleri (2016) çalışmasında öğrencilerin çoğunluğu ders okumalarını dijital ortamda okumak yerine çıktı almayı tercih ettiklerini tespit etmiştir. Öğrencilerin sadece %30'u, metnin sayfa sayısı yedi sayfanın altındaysa okuma metnini dijital ortamda okumayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Üniversite öğrencilerinin çoğunluğu (%81) dijital araçların (akıllı telefon, tablet, bilgisayar vb.) varlığının üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerini değiştirdiğini belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin tamamına yakını (%83,1) internetin çeşitli çevrim içi okuma materyalleri ve kaynakları sağlamanın öğrencilerin okuma tercihlerini değiştirdiğini ifade etmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmadan elde edilen bulgular üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun basılı kitapları tercih ettiğini; basılı ortamda okuma süreleri ağırlıklı olarak 1-2 saatken dijital ortamda okuma sürelerinin ağırlıklı olarak 1 saatten az olduğunu, sahip oldukları dijital araçlar arasında ilk sırayı mobil/akıllı telefonun, ikinci sırayı dizüstü bilgisayarın, üçüncü sırayı ise masaüstü bilgisayarın aldığını göstermektedir. Aynı zamanda dijital araçlar ile en çok sosyal medya üzerinden okuma gerçekleştirildiği, öğrencilerin çoğunluğunun son bir yılda hiç dijital kitap okumadığı, dijital ortamda okumama nedenleri olarak ilk sırada dijital araçlardan okumanın zor olması, basılı kitaptan okumayı sevmeme, derslerin yoğunluğu ve zaman bulamama gibi etkenlerin yattığı belirtilmektedir. Üniversite öğrencilerinin tamamına yakınının dersleriyle ilgili bilgi kaynaklarının (kitap, ders notu, makale, tez vb.) basılı ortamda olmasını tercih ettiklerini, yarıdan fazlasının basılı ders materyallerini dijital kopya oluşturarak okumayı tercih etmediklerini, metnin uzunluğunun format tercihi konusunda belirleyici unsur olduğunu, dijital araçların (akıllı telefon, tablet, bilgisayar vb.) varlığının kendilerinin okuma tercihlerini değiştirdiğini beyan etmektedirler.

Çalışmadan elde edilen bulgular dijital ortamın üniversite öğrencilerinin okuma tercihleri üzerinde önemli bir etki oluşturmasına rağmen basılı ortamda okumanın daha çok tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma Selçuk Üniversitesi öğrencileri üzerine gerçekleştirildiğinden, bu bulguları doğrulamak ve öğrencilerin okuma tercihlerine ilişkin daha geniş bakış açısı kazandırmak için çalışmanın diğer üniversitelerde de gerçekleştirilmesinde fayda bulunmaktadır. Bu sonuçlara uygun olarak hem gelecekteki araştırmalar için hem de yöneticiler, akademisyenler,

kütüphaneciler ve öğrencilere yararlı olabileceği düşünülen aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

7/24 uzaktan erişimin getirdiği yararlılık ve kolaylıklar ile daha az maliyet gerektiren avantajları nedeniyle üniversite kütüphanelerindeki e-kitap sayısı her geçen gün daha da artmaktadır. Üniversite kütüphanelerinde dijital ortamdaki ders kitabı ve aktüel (roman, hikâye) kitaplar için gerçekleştirilen veri tabanı aboneliklerinin her geçen gün artması ile birlikte e-kitapların ve basılı kitapların kullanım istatistiği düzenli olarak takip edilmelidir. E-kitap aboneliklerinin kullanıcılara duyurulması ve kullanılmamasının önündeki engellerin ortadan kaldırılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Üniversite kütüphanelerinde abone olunan dijital içerik ile ilgili öğrencilerin farkındalıklarını arttıracak faaliyetlere yer verilmelidir.

Alan yazın araştırmaları ve bu çalışmanın bulguları göz önüne alındığında kütüphane dermelerinde her geçen gün ağırlıklı olarak dijital içeriklerin artacağı ancak basılı bilgi kaynaklar ile dijital içeriklerin birlikte kullanılmaya devam edeceği göz önünde bulundurularak hareket edilmesinde yarar vardır. Bu bağlamda derme geliştirme sürecinde kullanıcıların istekleri ve mevcut kullanıcı davranışları göz önünde bulundurularak hem basılı hem de dijital okuma formatının birbirini destekleyecek ve tamamlayacak şekilde sağlanmasında fayda bulunmaktadır. Buna göre akademik okuma materyalleri elektronik formatlarda, serbest zaman okuma materyalleri de basılı formatlarda sağlanabilir.

Etkili ve verimli bir dijital okumada öğrencilere gerekli olan beceriler ilköğretimden itibaren kazandırılmaya başlanmalı, bu süreç üniversite öğrencilerinde de düzenli olarak devam etmelidir. Ayrıca bilişim teknolojileri ve öğrenme ortamlarındaki gelişme ve değişimler benzer çalışmaların belirli aralıklarla tekrar edilerek öğrencilerin okuma tercihi ve davranışlarının takip edilmesini gerektirdiğinden bu geçiş sürecinde dengenin değişip değişmediğinin tespiti önemli rol oynayacaktır. Benzer çalışmalar üniversite kütüphanelerinin en önemli kullanıcı gruplarından birisini oluşturan akademisyenler üzerinde de gerçekleştirilebilir. Okuma tercihleri ve davranışları konusunda benzer çalışmalar nitel araştırma yöntemleriyle ya da karma yöntemlerle de gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Aharony, N., ve Bar-Ilan, J. (2018). Students' academic reading preferences: An exploratory study. *Journal of Librarianship and Information Science*, 50(1), 3-13. <https://doi.org/10.1177/0961000616656044>
- Akkaya, N., ve Demir, T. (2023). Ekrandan okuma üzerine Türkiye'de yapılan çalışmaların nitel bir analizi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 18(1), 301-316. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.66147>

- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Anwarul, I. M. (2013). Reading habits and attitudes in the digital environment: A study on Dhaka University students. In *International Conference on Digital Humanities*. Lincoln: University of Nebraska.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Chou, C. (2014). Investigating EFL students' e-book reading attitudes in first and second language. *US-China Foreign Language*, 12(1), 64-74. <https://doi.org/10.17265/1539-8080/2014.01.007>
- Çetin, S. A. (2021). 8. sınıf öğrencilerinin dijital ortamlarda okuma davranışlarının değerlendirilmesi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 13(3), 75-100. <https://doi.org/10.32321/cutad.1137024>
- Çintaş Yıldız, D., Ceran, D., ve Sevmez, H. (2015). Eğitim fakültesi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları profili. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 141-166. <https://doi.org/10.12780/uusbd.42426>
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Milli Eğitim Basımevi.
- Elkatmış, M. (2015). Kâğıttan ekrana: Ekran okuma. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(18), 1-15.
- Elkatmış, M. (2018). Sınıf öğretmenlerinin ekran okumaya yönelik görüşleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 203-222.
- Elkatmış, M. (2021). Üniversite öğrencilerinin e-kitap okuma alışkanlıkları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(4), 1081-1101. <https://doi.org/10.16916/aded.935771>
- Erten, P. (2019). Z kuşağının dijital teknolojiye yönelik tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 190-202.
- Foasberg, N. M. (2014). Student reading practices in print and electronic media. *College and Research Libraries*, 75(5), 705-723. <https://doi.org/10.5860/crl.75.5.705>
- Gilbert, J. ve Fister, B. (2015). The perceived impact of e-books on student reading practices: A local study. *College and Research Libraries*, 76(4), 469-489. <https://doi.org/10.5860/crl.76.4.469>
- Güneş, F. (2010). Öğrencilerde ekran okuma ve ekranik düşünme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 1-20.

- Güneş, F. (2016). Kâğıttan ekrana okuma alanındaki gelişmeler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-18.
- Johnston, N., Salaz, A. ve Alsabbagh, L. (2016). Print and digital reading preferences and behaviors of university students in Qatar. *Communications in Computer and Information Science: Vol. 676*. (s. 247-255) içinde. https://doi.org/10.1007/978-3-319-52162-6_24
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Keskin, H. K. ve Çetinkaya, F. Ç. (2017). Ders materyallerini okumada format tercihi: Dijital mi kâğıt mı? *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 5(2), 75-87.
- Keskin, Hasan Kağan, Baştuğ, M. ve Atmaca, T. (2016). Öğrencileri akademik dijital okumaya yönlendiren unsurlar. *Eğitim ve Bilim*, 41(188), 117-124.
- Kurata, K., Ishita, E., Miyata, Y. ve Minami, Y. (2017). Print or digital? Reading behavior and preferences in Japan. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 68(4), 884-894. <https://doi.org/10.1002/asi.23712>
- Liu, Z. (2005). Reading behavior in the digital environment: Changes in reading behavior over the past ten years. *Journal of Documentation*, 61(6), 700-712. <https://doi.org/10.1108/00220410510632040>
- Maden, A. (2019). Türkçe öğretmen adaylarının mobil iletişim alışkanlıkları: Whatsapp örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 1797-1811. <https://doi.org/10.17755/esosder.556428>
- Maden, S. (2012). Ekran okuma türleri ve Türkçe öğretmen adaylarının ekran okumaya yönelik görüşleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(3), 1-16.
- Male, H., Angelianawati, L. ve Sudirman, A. (2021). A study of students online reading habits and preferences. *D E G R E S*, 20(1), 172-183.
- Mizrachi, D. (2014). Online or print: Which do students prefer? *Communications in Computer and Information Science: Vol. 492. Information Literacy: Lifelong Learning and Digital Citizenship in the 21st Century* (s. 733-742) içinde. https://doi.org/10.1007/978-3-319-14136-7_76
- Mizrachi, D. (2015). Undergraduates' academic reading format preferences and behaviors. *Journal of Academic Librarianship*, 41(3), 301-311. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2015.03.009>

- Mizrachi, D., Salaz, A. M., Kurbanoglu, S. ve Boustany, J. (2018). Academic reading format preferences and behaviors among university students worldwide: A comparative survey analysis. *PLoS ONE*, 13 (5), 1-32. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0197444>
- Myrberg, C. (2017). Why doesn't everyone love reading e-books? *Insights: The UKSG Journal*, 30(3), 115–125.
- Nichols, M. (2018). Addendum: Reading and studying on the screen. *Journal of Open, Flexible and Distance Learning*, 22(2). 49-60. <https://doi.org/10.61468/jofdl.v22i2.347>
- Odabaş, H., Odabaş, Z. Y. ve Binici, K. (2020). Dijital bilgi kaynakları ve ortamlarının üniversite öğrencilerinin okuma davranışlarına etkileri. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(227), 89–116.
- Odabaş, H. (2017). Kitap okumadan dijital okumaya: okuma kültüründe ve davranışında gözlemlenen değişimler. *Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkileri* (s. 272–292) içinde. Hiper yayın.
- Odabaş, H. (2021). Geleneksel okumadan dijital okumaya: Dijital okuma serüveninin yansımaları. M. Karagözoğlu Aslıyüksek (Ed.), *Okuma Kültürü ve Kütüphaneler* (s. 251–282) içinde. İstanbul: Hiper Yayın.
- Odabaş, H., Odabaş, Z. Y. ve Sevmez, H. (2018). Üniversite öğrencilerinde dijital / e-kitap okuma kültürü: Selçuk Üniversitesi örneği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(1), 139-171. <https://doi.org/10.33171/dtcfjournal.2018.58.1.8>
- Okuma. (t.y.). Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Pálsdóttir, Á. ve Einar, S. B. (2016). Print vs. digital preferences. study material and reading behavior of students at the university of Iceland: Vol. 676. *Communications in Computer and Information Science* (s. 228–237) içinde. https://doi.org/10.1007/978-3-319-52162-6_22
- Põldaas, M. (2016). Print or electronic? Estonian students' preferences in their academic readings: Vol. 676. *Communications in Computer and Information Science* (238-246) içinde. https://doi.org/10.1007/978-3-319-52162-6_23
- Rabaud, C., Mamode Khan, N. ve Rampat, S. (2018). Independent and digital reading among undergraduates: the case of the University of Mauritius. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 10(3), 296-310. <https://doi.org/10.1108/JARHE-09-2017-0117>
- Sage, K., Piazzini, M., Downey, J. C. ve Masilela, L. (2020). Reading from print, laptop computer, and e-reader: Differences and similarities for

- college students' learning. *Journal of Research on Technology in Education*, 52(4), 441-460. <https://doi.org/10.1080/15391523.2020.1713264>
- Şahin, A. ve Gültekin, G. (2022). Z kuşağının okuma tercihleri. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 29-45.
- Sever, S. (2011). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Anı Yayıncılık.
- Sevim, O. ve Söylemez, Y. (2018). *Okuma eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Shimray, S. R., Keerti, C. ve Ramaiah, C. K. (2015). An overview of mobile reading habits. *DESIDOC Journal of Library and Information Technology*, 35(5), 343-354. <https://doi.org/10.14429/djlit.35.5.8901>
- Soroya, S. H. ve Ameen, K. (2016). Reading trends of youth in Pakistan: A pilot study. *Pakistan Journal of Information Management and Libraries*, 17(SpecialIssue), 86-96. <https://doi.org/10.47657/201617896>
- Türkben, T. (2023). Öğretmen adaylarının dijital ortamlardaki akademik okuma alışkanlık ve eğilimlerinin belirlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Türkojji Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 88-116. <https://doi.org/10.32321/cutad.1137024>
- Tveit, Å. K. ve Mangen, A. (2014). A joker in the class: Teenage readers' attitudes and preferences to reading on different devices. *Library and Information Science Research*, 36(3-4), 179-184. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2014.08.001>
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yorgancı, O. K. (2022). Ortaokul öğrencilerinin okuma tercihleri. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 78-94. <https://doi.org/10.48066/kusob.1070071>

Atf için:

- Sevmez, H. ve Yıldız, D. (2024). Dijital çağda üniversite öğrencilerinin okuma tercihlerinin belirlenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 199-229. doi: 10.54558/jiss.1432475

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisinin hiçbir

sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir. İlgili çalışmada 17.03.2022 tarih ve 2022/24 sayılı kararla Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi Bilimsel Etik Değerlendirme Kurulundan gerekli izinler alınmıştır.

ıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar atışması yoktur.

Yazar Katkıları: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.